

BUDOUCNOST EVROPY A MY

Narodit se a žít někde v Evropě vůbec nestačí, má-li se někdo stát Evropanem. Evropanem se totiž nikdo nerodí, ale musí se jím *naučit* být; a ještě přesněji, musí se jím naučit vždy znovu stávat, protože být Evropanem není žádný konečný cíl, po jehož dosažení by bylo možno se zastavit a zůstat. Všichni jsme jen zčásti Evropany, někdo víc, někdo méně (tak jako jsme někdo vzdělanější a jiný méně vzdělaný, někdo pracovitější a jiný méně pracovitý apod.). Proto onen známý polistopadový slogan, že „se vracíme do Evropy“, byl značně matoucí (ostatně také tenkrát by byla na místě otázka, zda naši západní spolu-Evropané se vždycky chovali dost „evropsky“, např. v době kolem Mnichova). V Evropě není možno „být“ jako někde, na nějakém místě (leďa jako turista nebo host); být Evropanem znamená především určitým způsobem žít a myslet – a zejména nějak navazovat na to, jak už před námi žili a mysleli nedávní i dávní Evropané. Tím, jak žijeme a jak myslíme, se Evropany bud’ *stáváme* stále víc – anebo jimi také být *přestáváme* (můžeme dokonce přestávat být Evropany, když pouze nekriticky napodobujeme některé starší Evropany, ale nechceme se hnout dál). Evropa není geograficky vymezeným územím, ale je tam, kde žijí a myslí Evropané tak, že se ve svém kritickém a kritizujícím evropanství posilují a vylepšují. Když takových aktivních Evropanů bude přibývat, je budoucnost Evropy dobrá; když jich bude ubývat a když „bývalí“ Evropané přestanou nad svým evropanstvím *bdít* a o své evropanství *pečovat*, bude s Evropou a evropanstvím konec. Právě proto, že nejde jen o Evropu v geografickém smyslu, mohou se Evropané odstěhovat mimo Evropu, a přitom si své evropanství ve větší či menší míře zachovat a ještě je rozvíjet (dnes žije mnoho Evropanů i na jiných kontinentech – a Evropa i evropanství v nich pokračuje, a Evropanům v „Evropě“ to už bylo víckrát velmi užitečné); a naopak se zase mohou do „Evropy“ a do evropanství vrátit a vmyslet v kulturním smyslu lidé nejrůznějšího původu z celé planety, v některých případech dokonce ani nemusí vkročit na půdu některé z evropských zemí – a přece se mohou stát v kulturním, myšlenkovém a duchovním smyslu „Evropany“; historických i současných příkladů je celá dlouhá řada. Vždyť i my sami jsme se začali *stávat* Evropany nejdříve až někdy v poslední čtvrtině prvního tisíciletí! Ostatně sama Evropa se začala *stávat* Evropou teprve v druhé polovině prvního století př. Kr.

Evropa se stala Evropou díky celé řadě pozoruhodných sociálních, morálních, politických i „technických“ *vynálezů* a díky sérii nesčetných nesnadných a ne vždy úspěšných pokusů, jak je uvést do souhry. Proto stávat se a aktivně být Evropanem znamená vždycky jednak evropské dějiny znát, jednak co možná dobře rozpoznávat, čeho je třeba se držet a nač navazovat, jakož i čeho je zapotřebí se vystříhat a po druhé (nebo prostě napříště) to pokud možná nepřipustit. Správná orientace v minulosti není ničím jednoduchým, a nezřídka se může dostat na scestí. Ne každá tradice je tak dobrá, abychom v ní mohli a směli pokračovat. K tradicím je třeba přistupovat selektivně, některé pěstovat a jiné opouštět. V tom se často lidé nemohou dohodnout. Je to věc rozhovorů a diskuse, a předpokladem jsou dobré znalosti a rozumné důvody, zejména pak ochota k rozhovoru, k dialogu. V budoucnu se budeme muset všichni zabývat mnohem více dějinami Evropy a evropanství (a to znamená také těch druhých Evropanů), a dějiny vlastní země, vlastního národa, vlastních tradic více chápat v kontextu těchto evropských dějin. A podobně tomu musí být i s našimi výhledy do budoucnosti; právě zde se budeme muset naučit myslet a pracovat i žít víc evropsky než česky. To ovšem vůbec neznamená, že bychom na své domácí tradice měli zapomínat – právě

naopak: musíme se na ně rozpomínat a svědomitě posuzovat, které z nich mohou být potřebné a cenné pro všechny Evropany a pro Evropu. Přesně to bude zřetelně vypovídat o tom, zda své evropanství nebereme jen jako něco vnějšího a nahodilého nebo třeba i nějak využitelného, ale jako něco, na čem i u sebe musíme pracovat – tedy zda své evropanství pochopíme i jako svůj osobní program a závazek.

Podle mnoha velkých (a zajisté i četných malých) duchů se Evropa od počátku „modernity“ začíná dostávat do větších a větších krizí; to snad může jen těžko někdo chtít popírat. Je ovšem možné to nechtít vidět; ale z hlediska dobrých evropských tradic je velmi nedůstojné upadat a klesat, aniž bychom o tom něco tušili, natož věděli. Mnozí poukazují na to, že význam Evropy slábne, že se všechno zdá nasvědčovat tomu, že svět už půjde jinými cestami, že zkrátka žijeme v „době poevropské“. Tak jako se ve starověku Středozeří jevílo jako celý svět, ale ukázalo se, že to je omyl, ukazuje se, že svět není jen Evropa a že dokonce má už Evropy a evropské dominance dost, a že chce dále žít jinak a po svém, tedy neevropsky. Bohužel mnozí „Evropané“ akceptují toto vidění a moderní kulturní pluralitu přijímají jako „přirozenou“ různost, ne-li neslučitelnost, a ve výsledku jsou nakloněni jakési nivelizaci, která vše relativizuje a odmítá hodnotit, co je lepší a co horší. Kdyby toto vidění začalo převažovat, znamenalo by to opravdu konec Evropy a evropanství, protože by to znamenalo odumření toho nejhlubšího kořene všeho evropanství, naprostý rozpad toho základu, bez něhož by Evropa vskutku přestala být sama sebou. Tím základem Evropy a evropanství je vždy znovu se vracející otázka po tom, co je v dané situaci „tím pravým“, co je vskutku pravdivé, vskutku spravedlivé, vskutku tím, co „má být“ a co se „má stát“ a o čem se nehlasuje a nemůže hlasovat tak, že se jen zprůměruje vůle většiny a oktrojuje se všem.

Právě v této věci máme my Češi velký duchovní poklad ve své minulosti; a tím pokladem bychom mohli přispět k tomu, aby se i jiní Evropané mohli poohlédnout po své vlastní minulosti, zda tam také nemají něco podobného, nač možná pozapomněli – ostatně jako si to málo připomínáme nebo vůbec nepřipomínáme ani my sami. Ale přispět něčím takovým jako vkladem a investicí do evropské budoucnosti bude možné, jen když si právě sami uvědomíme, jak cenný poklad to je. Proč by se měl o nás zajímat někdo jiný, když my sami si toho dost nevážíme?

Napsáno v Písku, 24. 9. 2008 pro sborník „Evropané o Evropě“